

NA PODSTAWIE POWIEŚCI GEORGE'A ORWELLA

REŻYSERIA
ANDY SERKIS

FOLWARK ZWIERZĘCY

...CZYLI WALKA O KORYTO

MATERIAŁY EDUKACYJNE DO FILMU

ANIMATURE

THE IMAGINARIUM

CINESITE

ANGEL

Québec

Canada

CREATIVE

PRODUCTION

ON-SCREEN

angel.com/animalfarm

Kadr z filmu „Folwark zwierzęcy”, reż. Andy Serkis | Kanada, Wielka Brytania | 2025 | dystrybucja: Galapağos Films

„Folwark zwierzęcy”

Czytając Orwella w XXI wieku

Pisząc „Folwark zwierzęcy”, George Orwell doskonale wiedział, na jakich zasadach opiera się imperium i jak kruche są fundamenty wolności. Wiedzę tę posiadał nie dzięki studiowaniu politycznych traktatów, ale dzięki materii szczególnie wiarygodnej – własnym doświadczeniom.

Orwell (właściwie: Eric Arthur Blair) urodził się w 1903 r. w Indiach, w rodzinie brytyjskiego urzędnika kolonialnego, ale już jako roczne dziecko przeniósł się z matką i siostrą do Anglii. Tu, dzięki stypendium królewskiemu, kształcił się w elitarnej szkole Eton. Nie czuł się jednak dobrze w świecie uprzywilejowanych rówieśników. Z czasem przyłgnęła do niego etykieta „College Cynic” i przestał angażować się w naukę, co uniemożliwiło mu podjęcie studiów. Za namową ojca, młody Eric wstąpił więc do Indyjskiej Policji Imperialnej w Birmie. „Była to uzbrojona policja, rodzaj żandarmerii (...) – pisze we wstępie do «Folwarku zwierzęcego». – Służba moja trwała pięć lat. Nie nadawałem się do niej i sprawiła, że znienawidziłem imperializm”.

Film w Szkole

Po powrocie do Europy przez kilka lat bez sukcesów próbował utrzymać się z pisania, które od dzieciństwa było jego pasją. Mieszkał wówczas w biednych dzielnicach Londynu i Paryża, co skłoniło go do krytycznego spojrzenia na nierówności społeczne: „Stałem się zwolennikiem socjalizmu raczej z powodu wstrętu, jaki budziły we mnie ucisk i nędza biedniejszych warstw robotniczych, niż z powodu teoretycznego podziwu dla społeczeństwa socjalistycznego”.

Kolejne lata ugruntowały przekonania Orwella. W 1936 roku, przygotowując materiał do książki o sytuacji robotników i bezrobotnych w uprzemysłowionych regionach północnej Anglii, spędził kilka tygodni w Lancashire i Yorkshire. W tym samym roku wyjechał do Hiszpanii, gdzie walczył po stronie republikanów w wojnie domowej. Zetknięcie się z represjami stalinowskimi wobec innych ugrupowań lewicowych sprawiło, że jego stosunek do komunizmu stał się zdecydowanie krytyczny.

Cieężko ranny w Hiszpanii, wrócił do Anglii. Kiedy wybuchła II wojna światowa, z powodu złego stanu zdrowia nie został przyjęty do armii. Angażował się jednak w walkę na inne sposoby – jednym z nich była praca w rozgłośni BBC. W 1945 roku wydał „Folwark zwierzęcy”, a cztery lata później, kilka miesięcy przed śmiercią, także „Rok 1984”. Oba dzieła ugruntowały opinię o Orwellu jako o jednym z najwybitniejszych pisarzy demaskujących mechanizmy totalitaryzmu.

Kadr z filmu „Folwark zwierzęcy”, reż. Andy Serkis | Kanada, Wielka Brytania | 2025 | dystrybucja: Galapagos Films

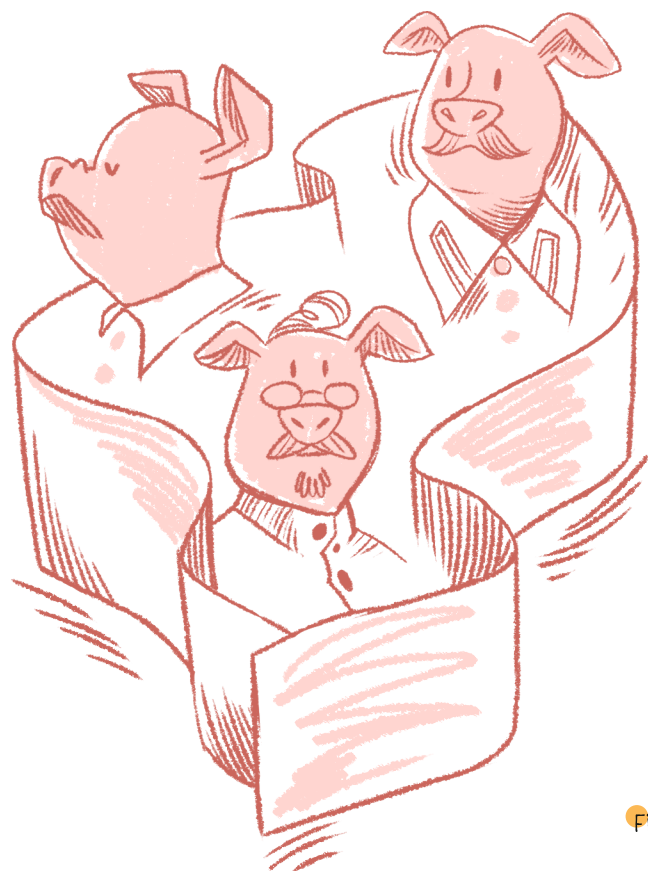
Pierwsi czytelnicy o „Folwarku...”

Publikacja „Folwarku...” spotkała się z zaskakującym oporem wydawców. Zanim książka trafiła do druku, odrzuciły ją aż cztery oficyny. Jeden z wydawców, który początkowo zgodził się na publikację, po konsultacji z urzędnikiem z Brytyjskiego Ministerstwa Informacji cofnął swoją decyzję, uznając, że antyradziecki wydźwięk tekstu może być w czasie wojny politycznie niewłaściwy.

„Folwark...” okazał się niewygodny po obu stronach żelaznej kurtyny. Brytyjczycy nie chcieli drażnić sowieckiego sojusznika, a komunistyczne władze Polski – dopuścić do krytyki systemu, któremu same podlegały. Choć jednak twórczość Orwella była przez lata objęta cenzurą, emigracyjne oficyny szybko dostrzegły wartość dzieła. Powieść w przekładzie Teresy Jeleńskiej ukazała się nakładem Światowego Związku Polaków z Zagranicy już dwa lata po brytyjskiej premierze.

Dzieje wydania „Folwarku...” wydają się istotne, bo pokazują, że jego pierwsi odbiorcy bez trudu odczytali polityczne aluzje Orwella. Sam autor wskazywał na źródła swoich inspiracji: „(...) było dla mnie bardzo ważne, żeby ludzie w zachodniej Europie widzieli reżim sowiecki takim, jakim był on w istocie”. W klasycznym odczytaniu książki Stary Major uosabia najczęściej idee Marksa i Lenina, Snowball przypomina Trockiego, a Napoleon – Stalina. Powieść opowiada więc o konkretnej rewolucji, która w imię równości prowadzi do powstania nowej, uprzywilejowanej władzy. Równocześnie jednak dla czytelników „Folwarku...” jasne jest, że przesłanie tej historii daleko wykracza poza jeden kontekst polityczny.

Jak zauważa Bronisława Kulka: „(...) nie jest to już obecnie najistotniejsze, czy pisarz demaskował stalinizm, czy przedstawiał los człowieka w rządzonej przez białych kolonizatorów Birmie, czy też wyzyskiwał gorzkie doświadczenia i obserwacje związane z udziałem w rewolucji hiszpańskiej”. Uniwersalny charakter historii stwarza przestrzeń dla kolejnych odczytań dzieła Orwella. Jedno z nich proponuje Andy Serkis – brytyjski aktor i reżyser – który sięga po „Folwark...” z myślą o nowym pokoleniu widzów.

Filmowy dialog z Orwellem

Andy Serkis nie próbuje jedynie przenieść na ekran orwellowskiej alegorii, ale podejmuje z nią twórczy dialog. Wprowadza do historii nowego bohatera – młodego prosiaka Farciarza, z perspektywy którego śledzimy wydarzenia na farmie. Bohater dopiero uczy się rozpoznawać dobro i zło i rozumieć konsekwencje swoich wyborów. Przypomina więc młodego widza – jest nowicjuszem w świecie, którego zasad jeszcze nie zna i w którym niełatwo odróżnić prawdę od manipulacji. Wraz z Farciarzem reżyser wprowadza do „Folwarku...” temat dojrzewania do samodzielnego myślenia, do krytycznej oceny zastanej rzeczywistości.

Ważnym akcentem w filmie jest też wątek relacji zwierząt z ludźmi i środowiskiem. Farma nie jest wyłącznie sceną politycznej walki – toczy się tu bardzo aktualna rozmowa o ludzkiej dominacji nad innymi istotami i odpowiedzialnością za świat, który dzielimy. Ta perspektywa, wyeksponowana w ekranizacji, pozostaje, co ciekawe, bliska intuicjom samego Orwella, który, pisząc o początkach pracy nad powieścią, zauważał: „Pomyślałem, że wystarczyłoby, żeby zwierzęta zdały sobie sprawę ze swojej siły, a nie mielibyśmy nad nimi żadnej władzy, oraz że ludzie wykorzystują zwierzęta w bardzo podobny sposób, jak bogacze wykorzystują robotników”.

Mówiąc o nowościach w ekranizacji, warto też zauważyć, że Andy Serkis osadza orwellowską historię w świecie rozpoznawalnym dla współczesnego widza. W filmie pojawiają się odniesienia do mediów społecznościowych i szeroko pojętej technologii – smartfony, tablety, kamery, drony. Przywódca farmy nie tylko sprawuje władzę, ale także buduje własny wizerunek i markę, stając się kimś w rodzaju influencera. Reżyser przygląda się więc „Folwarkowi...” przez pryzmat doświadczeń człowieka XXI wieku, sprawdzając, które przestrogi Orwella powinniśmy potraktować szczególnie poważnie.

O czym warto porozmawiać po seansie?

Film warto zobaczyć szczególnie z uczniami klas 7-8 i szkół średnich. Będzie znakomitą punktem wyjścia nie tylko do rozmowy o historii Związku Radzieckiego i o mechanizmach sprawowania władzy, ale także o sprawach znacznie bliższych codziennym doświadczeniom młodych ludzi:

- 👉 **Narodziny dyktatury** – Jak dochodzi do tego, że wspólnota, która początkowo walczy o równość i wolność, stopniowo godzi się na coraz większą władzę przywódcy? Warto prześledzić kolejne etapy tej przemiany: od przejęcia kontroli nad wspólnymi decyzjami, przez ograniczanie swobody wypowiedzi, aż po ustanowienie zasad służących przede wszystkim rządzącym.
- 👉 **Różne oblicza władzy** – Władza nie istnieje wyłącznie w świecie polityki. Warto przyjrzeć się temu, kto może wpływać na decyzje innych – w klasie, grupie rówieśniczej, rodzinie czy w internecie – z czego taki wpływ wynika i jakie ma konsekwencje.
- 👉 **Odpowiedzialność lidera** – Każda grupa potrzebuje osób, które potrafią w jej imieniu podejmować decyzje. Gdzie jednak przebiega granica między odpowiedzialnym sprawowaniem swojej funkcji a wykorzystywaniem jej przywilejów? Jakimi zasadami powinien kierować się lider?
- 👉 **Propaganda i dezinformacja** – Na farmie zmieniają się zasady, a sam sposób opowiadania o rzeczywistości zostaje stopniowo podporządkowany interesom rządzących. To dobry punkt wyjścia do rozmowy o tym, jak manipulacja informacją (np. przekazywanie niepełnych danych czy jednostronne przedstawianie wydarzeń) wpływa na nasze opinie, decyzje i sposób, w jaki oceniamy innych.
- 👉 **Samodzielne i krytyczne myślenie** – Jak rozpoznawać manipulację? Jak weryfikować informacje w świecie, w którym każdego dnia docierają do nas dziesiątki sprzecznych komunikatów i opinii? „Folwark...” przypomina, jak ważne jest zadawanie pytań i odróżnianie faktów od interpretacji.
- 👉 **Moralność i konsekwencje wyborów** – Nasze decyzje rzadko dotyczą wyłącznie nas samych – często wpływają także na życie innych. Perspektywa Farciarza może stać się punktem wyjścia do rozmowy o odpowiedzialności za własne wybory.
- 👉 **Znaczenie kontroli społecznej** – Film pokazuje, co dzieje się ze wspólnotą, gdy jej członkowie przestają reagować na niesprawiedliwość i rezygnują z własnej sprawczości. Bierność, która bywa sposobem na uniknięcie konfliktu lub odpowiedzialności, również może mieć konsekwencje.
- 👉 **Relacja człowieka ze zwierzętami i naturą** – „Folwark...” prowokuje pytania o odpowiedzialność człowieka wobec środowiska. Gdzie przebiega granica między korzystaniem z natury a jej wykorzystywaniem?

Opowieść Orwella wciąż pozostaje aktualna, choć współczesny świat wygląda zupełnie inaczej niż ten, w którym powstawał „Folwark zwierzęcy”. To właśnie dlatego warto wracać do tej historii – przez jej pryzmat przyglądać się współczesności, zadawać pytania o mechanizmy rządzące światem i uczyć się rozpoznawać je także tam, gdzie na pierwszy rzut oka pozostają niewidoczne.

Źródła:

B. Kulka, *Między Scyllą a Charybdą - George'a Orwella „Folwark zwierzęcy”*, „Prace Naukowe. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie. Filologia Polska. Historia i Teoria Literatury” 1995, z. 5.

G. Orwell, *Fragmenty Przedmowy do ukraińskiego wydania „Folwarku zwierzęcego”*, przeł. A. Husarska, w: *Folwark zwierzęcy. Program spektaklu*, red. P. Mitzner, Teatr im. Stefana Jaracza w Łodzi, Łódź 1990.

M. Wyderka, *Równi i równiejsi – 80 lat temu ukazał się „Folwark zwierzęcy”*, „Dzieje.pl. Portal historyczny” 2025, [<https://dzieje.pl/wiadomosci/rowni-i-rowniejsi-80-lat-temu-ukazal-sie-folwark-zwierzeczy>], dostęp: 30.08.2026.

O autorce:

dr Agata Szulc-Woźniak – literaturoznawczyni, edukatorka filmowa, nauczycielka języka polskiego. W 2022 roku obroniła z wyróżnieniem doktorat na UAM w Poznaniu. Praca została nagrodzona I miejscem w Konkursie im. Inki Brodzkiej-Wald oraz wyróżniona w konkursie Narodowego Centrum Kultury na najlepszą pracę doktorską. Publikowała m.in. w „Ruchu Literackim”, „Narracjach o Zagładzie” i „Polonistycie. Innowacjach”.

Kadr z filmu „Folwark zwierzęcy”, reż. Andy Serkis | Kanada, Wielka Brytania | 2025 | dystrybucja: Galapagos Films

Wszyscy są równi, ale niektórzy są równiejsi od innych, czyli dlaczego marzenia o idealnym świecie są utopią

SCENARIUSZ LEKCJI JĘZYKA POLSKIEGO

Autorka: Joanna Popławska

Czas trwania: dwie godziny lekcyjne

Przedmiot: język polski

Grupa wiekowa: klasy 6-8 szkół podstawowych i szkoły ponadpodstawowe

Cele lekcji:

Uczeń:

- 👉 poznaje utwór literacki należący do kanonu literatury światowej;
- 👉 poznaje antyutopię jako gatunek literacki oraz rozumie pojęcia: utopia, antyutopia i alegoria;
- 👉 poznaje okoliczności powstania „Folwarku zwierzęcego” – konteksty biograficzny i historyczny;
- 👉 rozumie mechanizmy działania systemu totalitarnego, propagandy i manipulacji, w tym manipulacji językowej;
- 👉 charakteryzuje bohaterów literackich i filmowych oraz potrafi ocenić ich postawy;
- 👉 rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego i wskazuje różnice między tekstem literackim a jego ekranizacją;
- 👉 rozpoznaje w wypowiedziach związki frazeologiczne, rozumie ich znaczenie i poprawnie stosuje je w wypowiedzi;
- 👉 bierze udział w dyskusji, formułuje argumenty i wyraża własne opinie;
- 👉 rozwija umiejętność samodzielnego i krytycznego myślenia;
- 👉 dostrzega znaczenie takich wartości jak: prawda, dobro, szacunek dla człowieka i odpowiedzialność za świat przyrody.

Formy i metody pracy:

wykład, praca w grupach, dyskusja, analiza utworu literackiego/filmowego, karty pracy, tworzenie własnego tekstu (ćwiczenia argumentacji), metoda myślowych kapeluszy.

Materiały dydaktyczne:

- 👉 film „Folwark zwierzęcy” w reżyserii Andy’ego Serkisa;
- 👉 karty pracy (Załączniki 1-3).

Przebieg lekcji:

I. Bohaterowie powieści/filmu jako alegorie ludzkich cech i postaw

1. Nauczyciel/-ka wypisuje na tablicy zwierzęta, które występują w książce lub w filmie (jeśli chce omówić tylko film). Uczniowie podają frazeologizmy, idiomy i skojarzenia związane z tymi postaciami.

Przykładowe odpowiedzi:

- 👉 **Świnia** – uświnić się, jeść jak świnia, zrobić komuś świństwo;
- 👉 **Koń** – silny jak koń;
- 👉 **Owca** – jak owca w stadzie, czarna owca w stadzie, brak własnego zdania, mówi i robi to co wszyscy;
- 👉 **Pies** – wierny, lojalny jak pies, wściekły pies, pies ogrodnika;
- 👉 **Osiół** – uparty jak osioł, głupi jak osioł, osioł filozof, harować jak osioł;
- 👉 **Kruk** – kruk krukowi oka nie wykole, symbol inteligencji i tajemnicy, ale i pośrednictwa pomiędzy światem żywych a umarłych, zwiastuje nieszczęście.

2. Uczniowie wspólnie ustalają, jak człowiek postrzega zwierzęta i jaką wartość im przypisuje. Odpowiadają na pytania pomocnicze, np.:

- 👉 Które zwierzęta kojarzą nam się pozytywnie/negatywnie/neutralnie? Uzasadnij.
- 👉 Czy charaktery bohaterów powieści są zgodne z wizerunkiem zwierząt utrwalonym w języku (i w powszechnym przekonaniu)?

3. Uczniowie charakteryzują krótko bohaterów powieści, wykazując, że większość z nich została wykreowana zgodnie z utrwalonym w języku i kulturze wyobrażeniem, np.:

- 👉 **Osiół Benjamin** – uparty, niezależny, ma zawsze swoje zdanie;
- 👉 **Koń Bokser** – pracowity, bardzo silny, ale niezbyt rozgarnięty;
- 👉 **Knur Napoleon** – zachowuje się niewłaściwie, nieetycznie wobec innych zwierząt;
- 👉 **Psy** – wierne, bezwzględnie posłuszne, można je łatwo wytresować.

4. Podsumowując tę część lekcji, nauczyciel/-ka przypomina pojęcie **alegorii** (lub wprowadza, jeżeli jest to obcy uczniom termin) i wyjaśnia, że postaci zwierząt w literaturze (i w innych tekstach kultury) to rodzaj metafory, która pozwoliła autorom „Folwarku zwierzęcego” (powieści i filmu) na czytelne zobrazowanie ludzkich postaw i zachowań.

II. Antyutopia – nieudana realizacja marzenia o doskonałym świecie

Celem tej części lekcji jest wyjaśnienie pojęcia **antyutopii**. Uczniowie mają zrozumieć mechanizmy władzy totalitarnej, dostrzec rolę propagandy i manipulacji jako przyczyn upadku idei o równości i sprawiedliwości. Kolejne ćwiczenia będą służyły znalezieniu przez uczniów odpowiedzi na następujące pytania:

- 👉 Jak wyglądało życie w Folwarku Dworskim? Co było przyczyną rewolucji?
- 👉 O jakim świecie marzyły zwierzęta/marzy człowiek?
- 👉 Utopia – czy marzenie o lepszym świecie jest nierealne? Dlaczego bohaterowie powieści ponieśli klęskę?

1. Uczniowie pracują w grupach na podstawie fragmentów powieści (**Załącznik nr 1**) oraz obejrzanego filmu. Ich zadaniem jest uzupełnienie tabeli przedstawiającej trzy etapy historii farmy: życie przed rewolucją, obraz przyszłości przedstawiony przez Majora (w filmie – Pigułkę) oraz rzeczywistość po przejęciu władzy przez Napoleona.

Nauczyciel/-ka może przypomnieć, że Major jest bohaterem powieści Orwella – starym knurem, który przedstawia zwierzętom wizję lepszego życia i staje się inspiratorem rewolucji. Tabela może zostać wyświetlona na ekranie lub zapisana na tablicy. Poszczególne grupy prezentują efekty swojej pracy i wspólnie formułują wnioski.

Życie przed rewolucją (Przemówienie majora)	Jak powinno wyglądać życie zwierząt? (Hymn)	Jakie było życie zwierząt po przejęciu władzy przez Napoleona? Film w reż. Andy'ego Serkisa (lub powieści G. Orwella)
☞ powszechny głód; ☞ okrucieństwo ludzi; ☞ utrata potomstwa; ☞ ciężka praca ponad siły zwierząt; ☞ wykorzystywanie zwierząt przez człowieka; ☞ niewola; ☞ mordowanie zwierząt starych lub niezdolnych do pracy.	☞ wolność; ☞ dostatek; ☞ brak głodu; ☞ sprawiedliwy podział pracy i korzystanie z jej efektów; ☞ braterstwo zwierząt; ☞ solidarność.	☞ tylko świnie jadły do syta, reszta zwierząt głodowała; ☞ niesprawiedliwość; ☞ ciężka praca zwierząt i lenistwo świń; ☞ świnie korzystały z domu, łóżek ludzi; ☞ skazanie na śmierć najbardziej zasłużonych dla folwarku zwierząt; ☞ masowe egzekucje zwierząt, które przyznawały się do niepełnionych przestępstw.

Przykładowe wnioski:

- ☞ Zwierzęta marzyły o stworzeniu wspólnoty opartej na wolności, równości i sprawiedliwości.
- ☞ Próba realizacji tych ideałów doprowadziła do powstania rzeczywistości, w której pojawiły się nowe nierówności i przemoc.
- ☞ Marzenie o lepszym świecie zostało wypaczone przez sposób sprawowania władzy.

2. Nauczyciel/-ka inicjuje dyskusję: **Dlaczego zwierzętom nie udało się zrealizować marzenia o lepszym świecie? Dlaczego życie w państwie stworzonym po rewolucji okazało się jeszcze gorsze niż życie w Folwarku Dworskim?**

Uczniowie formułują własne odpowiedzi, a następnie zapisują najważniejsze wnioski w zeszytach. Zadanie może również przyjąć formę krótkiej wypowiedzi pisemnej.

Przykładowe odpowiedzi:

- ☞ **Problem władzy** – władzę przejmuje jednostka przebiegła i wyrachowana, dla której ważniejsze od dobra wspólnoty stają się własne przywileje.
- ☞ **Brak wiedzy i krytycznego myślenia** – nieumiejętność czytania i ograniczony dostęp do informacji pozwalają władzy manipulować zwierzętami, m.in. poprzez stopniowe zmienianie zasad.
- ☞ **Izolacja i kontrola informacji** – zwierzęta nie mają możliwości skonfrontowania swojej sytuacji z rzeczywistością poza folwarkiem, co ułatwia sprawującym władzę kontrolowanie ich obrazu świata.
- ☞ **Bierność i bezrefleksyjne powtarzanie haseł** – owce stają się symbolem bezmyślnego przyjmowania propagandowych komunikatów.
- ☞ **Manipulowanie obietnicami i emocjami** – zwierzęta łatwo ulegają tym, którzy obiecują im korzyści i wykorzystują ich lęk lub nadzieję.

3. Po wykonaniu ćwiczeń nauczyciel/-ka porządkuje wnioski i wprowadza pojęcia utopii oraz antyutopii.

- ☞ **Utopia** to wizja idealnego społeczeństwa – świata, w którym udało się zrealizować marzenia o powszechnym szczęściu, sprawiedliwości i harmonii.
- ☞ **Antyutopia** przedstawia świat, w którym próba stworzenia idealnego społeczeństwa prowadzi do ograniczenia wolności, podporządkowania jednostki i katastrofalnych konsekwencji.

Można wykorzystać także inną definicję:

Antyutopia – wizja społeczeństwa zmierzającego do katastrofy i samounicestwienia; także: utwór fabularny przedstawiający taką wizję.

Źródło: internetowy Słownik języka polskiego PWN

III. Manipulacja jako niebezpieczne i skuteczne narzędzie

1. Nauczyciel/-ka, odwołując się do wymienionych wcześniej przyczyn upadku idei wolnego i równego społeczeństwa, kieruje uwagę uczniów na jeden z najważniejszych problemów przedstawionych w utworze – **manipulowania zwierzętami przez Napoleona i jego współpracowników.**

Aby lepiej zrozumieć mechanizmy manipulacji, uczniowie analizują sytuację opisaną w powieści i przedstawioną w filmie: stopniowe zmienianie praw ustanowionych przez zwierzęta poprzez dopisywanie do nich pojedynczych słów lub fragmentów zdań.

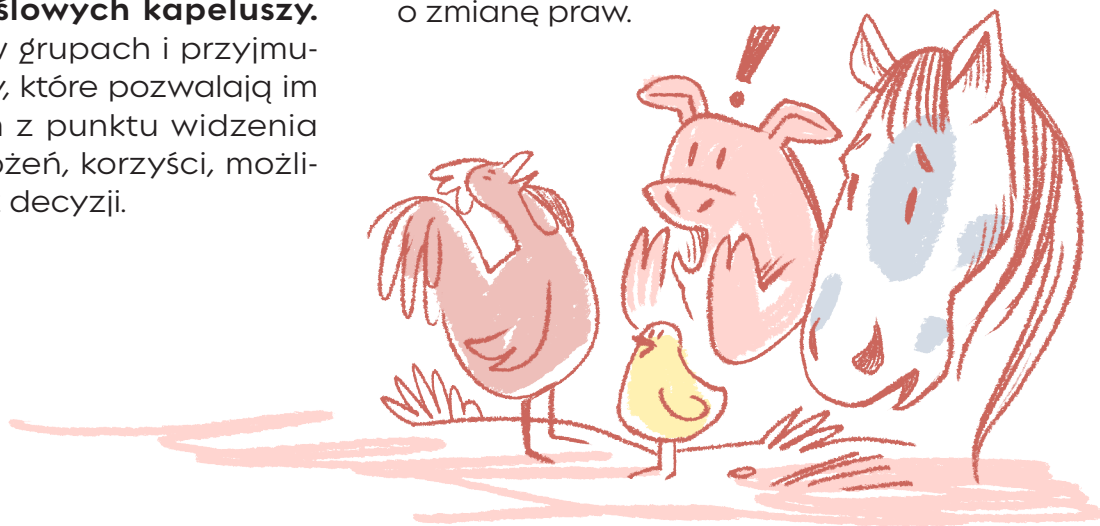
Celem tej części zajęć jest uświadomienie uczniom, że słowa mają ogromne znaczenie. Nawet pozornie niewielka zmiana w komunikacie może wpłynąć na jego sens i zostać wykorzystana do osiągnięcia czyichś celów.

2. Nauczyciel/-ka proponuje uczniom analizę sytuacji problemowej z wykorzystaniem **metody sześciu myślowych kapeluszy**. Uczniowie pracują w grupach i przyjmują różne perspektywy, które pozwalają im spojrzeć na problem z punktu widzenia faktów, emocji, zagrożeń, korzyści, możliwych rozwiązań oraz decyzji.

Każda grupa otrzymuje kartę pracy zawierającą zmienioną wersję siedmiu przykazań oraz szczegółowe instrukcje dotyczące sposobu pracy (**Załącznik nr 2**).

Sytuacja problemowa: **Mieszkańcy folwarku zauważyli, że ktoś prawdopodobnie zmienił prawa zapisane na ścianie obory. Jak powinni postąpić? Rozważcie problem i zaproponujcie rozwiązanie.**

Zadaniem uczniów jest wspólne opracowanie „procedury sprawdzania prawdy”, czyli ustalenie kolejnych kroków, które należałoby podjąć przed oskarżeniem Napoleona o zmianę praw.

3. Po zakończeniu pracy grupy przedstawiają swoje wnioski. Następnie w klasie odbywa się dyskusja, podczas której uczniowie porównują różne sposoby rozwiązania problemu. W rozmowie można wykorzystać następujące pytania problemowe:

- ☞ Czy władza może zmieniać obowiązujące zasady bez zgody społeczeństwa, powołując się na konieczność poprawy jego życia?
- ☞ Czy dodanie jednego słowa do istniejącej zasady może zmienić jej sens?
- ☞ Dlaczego manipulowanie informacją może być skutecznym narzędziem sprawowania władzy?
- ☞ Jak nazywamy sposób postępowania polegający na celowym wprowadzaniu innych w błąd w celu osiągnięcia własnych korzyści?

Podsumowując dyskusję, nauczyciel/-ka wprowadza lub przypomina pojęcie **manipulacji** i wspólnie z uczniami zastanawia się nad sposobami rozpoznawania jej w codziennym życiu.

Manipulacja – Forma wywierania wpływu na osobę lub grupę w taki sposób, by nieświadomie i z własnej woli realizowała cele manipulatora. Zazwyczaj osoba lub grupa ludzi poddana manipulacji nie jest świadoma środków, przy użyciu których wywierany jest na nią wpływ. Autor manipulacji dąży zwykle do osiągnięcia korzyści osobistych, ekonomicznych lub politycznych kosztem poddawanych niej osób.

Manipulować można treścią i sposobem przekazywania informacji. Manipulację językową często stosuje się w propagandzie i podczas tzw. prania mózgu.

Źródło: Manipulacja (psychologia) – Wikipedia, wolna encyklopedia

IV. Film, czyli jak Orwell opisałby współczesny świat

Nauczyciel/-ka wyjaśnia, że ekranizacja powieści Orwella różni się od pierwowzoru literackiego. Autor filmu wprowadził elementy świata współczesnego (technologia, banki, wielkie korporacje rządzące państwem), ale także zmienił zakończenie losów zwierząt. Na koniec lekcji warto porozmawiać z uczniami na temat przesłania filmu – przede wszystkim zauważyć, że opowieść kończy się szczęśliwie, zwierzętom udaje się stworzyć lepszy świat. Co według reżysera filmu pozwoliło im osiągnąć sukces?

Przykładowe pytania do dyskusji podsumowującej lekcję:

Jak można uniknąć losu mieszkańców Folwarku Zwierzęcego?

Możliwe odpowiedzi:

- ☞ przyznanie się Farciarza do błędu;
- ☞ prawdziwa, a nie tylko deklarowana solidarność zwierząt;
- ☞ wspólne działanie w celu pozbycia się Napoleona jako sprawcy nieszczęść;
- ☞ praca wszystkich zwierząt na rzecz wspólnego dobra.

Co współcześnie, według twórców filmu, stanowi największe zagrożenie dla szczęścia ludzi?

Możliwe odpowiedzi:

- ☞ konsumpcjonizm;
- ☞ kult pieniądza;
- ☞ chciwość;
- ☞ bezwzględne działanie korporacji nastawionych na zysk;
- ☞ uleganie manipulacji, np. reklamie przekonującej, że posiadanie określonych dóbr zapewni człowiekowi szczęście.

Wskazówka: Poniższy segment nie jest obligatoryjnym elementem scenariusza lekcji. Można zrealizować go z uczniami szczególnie zainteresowanymi historią.

Nauczyciel/-ka krótko wprowadza uczniów w historyczny kontekst powieści i zwraca uwagę na analogie między wydarzeniami oraz postaciami przedstawionymi w „Folwarku zwierzęcym” a historią rewolucji rosyjskiej i Związku Radzieckiego.

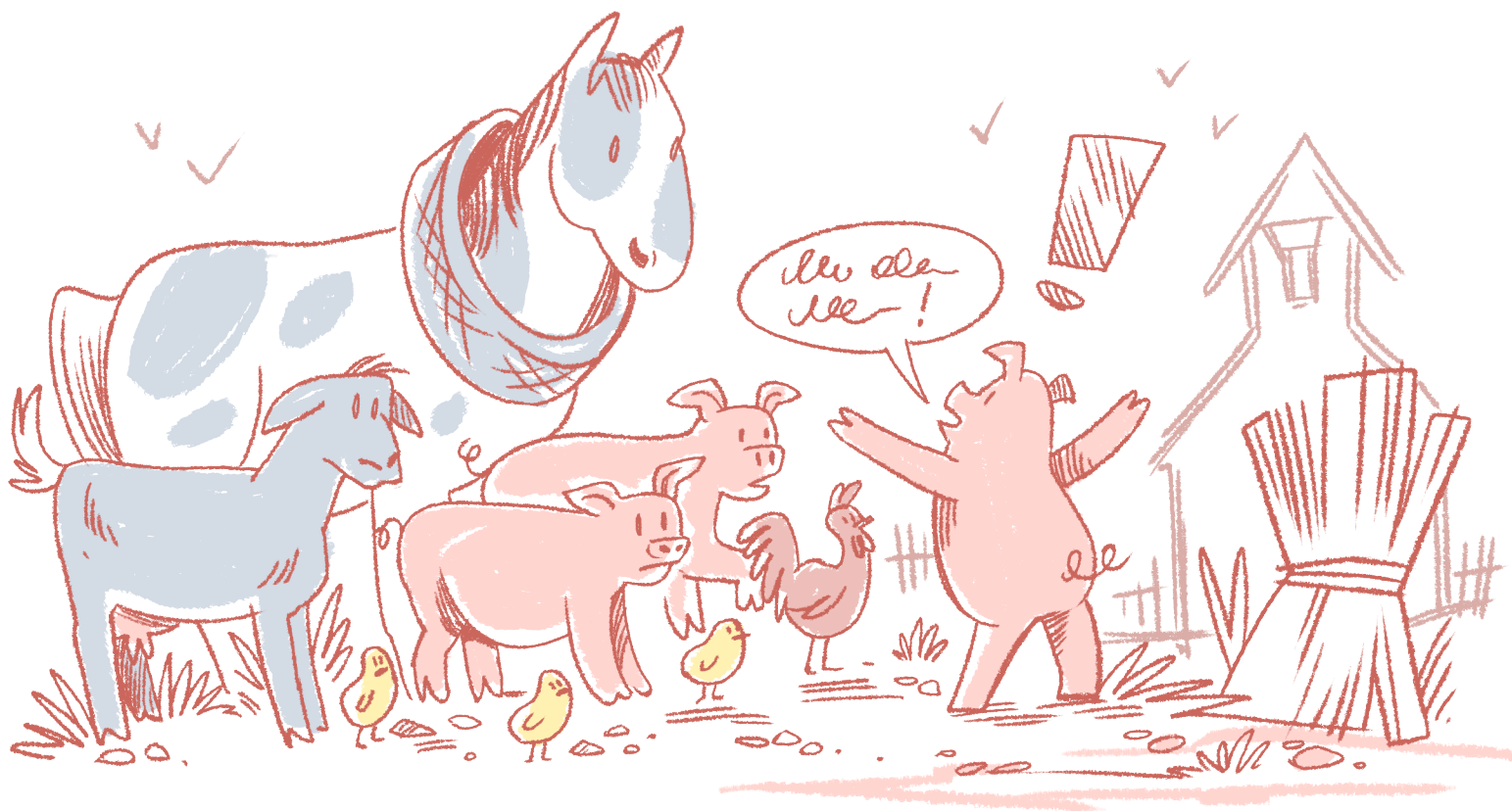
Następnie uczniowie (np. w ramach zadania domowego) wykonują ćwiczenie z **Załącznika nr 3**, w którym odnajdują podobieństwa między fikcyjnym światem ekranizacji „Folwarku...” a postaciami i wydarzeniami historycznymi XX wieku.

Kadr z filmu „Folwark zwierzęcy”, reż. Andy Serkis | Kanada, Wielka Brytania | 2025 | dystrybucja: Galapagos Films

O autorce:

Joanna Popławska – absolwentka filologii polskiej oraz Podyplomowego Studium Dziennikarstwa na UAM w Poznaniu; nauczycielka języka polskiego oraz twórczyni programu autorskiego warsztatów dziennikarskich prowadzonych w poznańskim liceum; pomysłodawczyni i współorganizatorka festiwalu szkolnych teatrów „Noc Teatrów”; pracuje również jako egzaminator maturalny; w 2023 r. uhonorowana Nagrodą Prezydenta Miasta Poznania, a w 2026 r. otrzymała Nagrodę Wielkopolskiego Kuratora Oświaty.

gr. 1 – Fragment przemówienia Majora (w filmie odpowiednik Majora to Piguła)

W stodole były już obecne wszystkie zwierzęta z wyjątkiem Mojżesza, oswojonego kruka, który spał na żerdzi za tylnym wejściem. Gdy Major zobaczył, że wszyscy siedzą już wygodnie i czekają w napięciu, odchrząknął i zaczął:

– Towarzysze, słyszeliście już o dziwnym śnie, który miałem wczoraj w nocy. Wrócę jednak do niego później. Najpierw chciałbym poruszyć inną sprawę. Myślę, towarzysze, że nie zostało mi zbyt wiele czasu, ale zanim umrę, czuję się w obowiązku przekazać wam wiedzę, którą posiadałem. (...)

A zatem, towarzysze, o co chodzi w tym naszym życiu? Powiedzmy sobie szczerze: jest nieszczęśliwe, mozolne i krótkie. Rodzimy się, dostajemy dokładnie tyle jedzenia, by nie paść z głodu, a ci z nas, którzy potrafią, muszą pracować aż do kresu sił; kiedy zaś przestajemy być użyteczni, wysyłają nas na odrażającą, potworną rzeź. Żadne zwierzę w Anglii po ukończeniu roku życia nie ma szans zaznać szczęścia ani odpoczynku. Żadne zwierzę w Anglii nie jest wolne. Życie zwierząt to nędza i niewola – oto naga prawda.

Czy jest to po prostu kwestia porządku naturalnego? Czy nasz kraj jest tak biedny, że nie może zapewnić godziwego bytu tym, którzy go zamieszkują? Nie, towarzysze, po tysiąc-kroć nie! Tutejsza ziemia jest żyzna, a klimat łagodny, Anglia może wyżywić znacznie więcej zwierząt, niż się obecnie w niej znajduje. Sam nasz folwark mógłby utrzymać kilkanaście koni, dwadzieścia krów, setki owiec – zapewniając wszystkim komfort i godne warunki, jakie dzisiaj są dla nas prawie nie do wyobrażenia. Dlaczego więc trwamy w tym żałosnym położeniu? Otóż dlatego, że niemal wszystkie owoce naszej pracy kradną nam ludzie. Towarzysze, w tym tkwi sedno naszych problemów. Sprowadza się do jednego słowa: człowiek. On jest naszym jedynym prawdziwym wrogiem. Pozbądźmy się człowieka, a zasadnicza przyczyna głodu i przepracowania zniknie na zawsze.

Człowiek to jedyne stworzenie, które nie produkuje, tylko konsumuje. Nie daje mleka, nie znosi jajek, jest zbyt słaby, żeby ciągnąć pług, nie biega wystarczająco szybko, żeby złapać królika. A mimo to panuje nad wszystkimi zwierzętami. Zaprzęga je do pracy, oddaje im niezbędne minimum, które uchroni je przed śmiercią głodową, a resztę zatrzymuje dla siebie. Uprawiamy ziemię naszą własną pracą, używamy ją własnym nawozem, a jednak cały nasz majątek to skóra na naszych grzbietach. Krowy, które tu widzę, ile tysięcy litrów mleka oddałyście przez ostatni rok? I co się stało z tym mlekiem, którym powinny się karmić dorodne cielęta? Każda jego kropla przepadła w gardłach naszych wrogów. A wy, kury, ile jajek zniosłyście w ostatnim roku, a z ilu doczekałyście się kurcząt? Większość trafiła na targ, żeby przynieść pieniądze Jonesowi i jego ludziom. A ty, Koniczynko, gdzie masz tych czworo źrebiąt, które miały być twoją podporą i radością na stare lata? Każde poszło na sprzedaż tuż po pierwszych urodzinach; nigdy więcej ich nie zobaczysz. Czy w zamian za urodzenie tej czwórki i pracę w polu możesz liczyć na coś poza nędzną paszą i boksem w stajni?

I nawet nie dadzą temu naszemu żałosnemu żywotowi dobiec naturalnego końca. Ja nie mam co narzekać, bo należę do szczęśliwców. Skończyłem dwanaście lat i doczekałem się ponad czterystu dzieci. Taka jest natura życia świni. Ale ostatecznie żadne zwierzę nie umknie przed okrutnym nożem. Wy, młode wieprzki siedzące tu przede mną, nie minie rok, a będziecie żegnać się z życiem, kwicząc na pieńku. Wszystkich nas dosięgnie ten koszmar – krowy, świnię, kury, owce; każde z nas. Nawet konie i psy czeka nie lepszy los. Ciebie, Bokserze, gdy twoje wspaniałe mięśnie utracą siłę, Jones wyśle do rzeźnika, który poderżnie ci gardło i przerobi cię na karmę dla ogarów. A psom, kiedy zrobią się stare i bezzębne, Jones przywiązuje cegłę do szyi i topi je w pobliskim stawie.

G. Orwell, *Folwark zwierzęcy*, przetł. S. Żuchowski, Warszawa 2026

gr. 2 – Fragment przemówienie Majora, cz. II (w filmie odpowiednik Majora to Piguła)

Czy wobec tego, towarzysze, nie jest absolutnie oczywiste, że wszelkie zło w naszym życiu wypływa z tyranii istot ludzkich? Wystarczyłoby pozbyć się człowieka, a owoce naszej pracy trafiłyby do nas. Niemal z dnia na dzień stalibyśmy się wolni i bogaci. Co więc musimy zrobić? Otóż pracować dniem i nocą, ile sił, aby obalić rasę ludzką! Towarzysze, oto moje przesłanie: Rewolucja! Nie wiem, kiedy wybuchnie, za tydzień czy za sto lat, ale czuję wyraźnie – równie wyraźnie jak słomę pod racicami – że wcześniej czy później sprawiedliwości stanie się zadość. Towarzysze, nie spuszczajcie tego celu z oczu przez cały krótki czas, który wam pozostał! A nade wszystko powtórzcie moje przesłanie tym, którzy przyjdą po was, tak aby następne pokolenia nie ustawały w walce aż do zwycięstwa.

I pamiętajcie, towarzysze, nie pozwólcie nikomu zachwiać waszym postanowieniem. Żadne argumenty nie mogą sprowadzić was na manowce. Nigdy nie słuchajcie tych, którzy będą twierdzić, że człowiek i zwierzęta mają wspólne interesy, że jego dobrobyt jest ich dobrobytem. To wszystko łgarstwa. Człowiek nie troszczy się o żadne stworzenie poza sobą samym. A w obliczu walki pośród nas, zwierząt, panować musi doskonała zgoda, doskonałe braterstwo. Wszyscy ludzie to nasi wrogowie. Wszystkie zwierzęta to nasi towarzysze.

G. Orwell, *Folwark zwierzęcy*, przetł. S. Żuchowski, Warszawa 2026

gr. 3. – Hymn zwierząt

Odchrząknął i zaczął śpiewać. Mimo zapowiadanej chrapliwości głosu stary Major radził sobie całkiem nieźle, a poruszająca melodia brzmiała jak coś pomiędzy *Oh My Darling, Clementine* i *La cucaracha*:

Trzodo Anglii i Irlandii
I zwierzęta wszystkich ras,
Posłuchajcie dobrej wieści:
Złota przyszłość czeka nas.

Przyjdzie wreszcie czas szczęśliwy –
Ludzkiej władzy minie mrok,
A na polach żyznej Anglii
Czworonogi przejmą rząd.

Spadną jarzma z naszych grzbietów
I ostrogi skruszy rdza,
W proch obrócą się wędzidła,
Więcej nie uderzy bat.

Te bogactwa nieprzebrane –
Żyto, owies, łany zbóż,
Koniczyna i fasola –
Tylko nasze będą już.

Słońce jaśniej nam zaświeci,
Czystsza załśni woda rzek,
Bardziej rzeźki wiatr zawieje,
Gdy wolności wstanie dzień.

Choć nie wszyscy doczekają
Tęgo dnia promiennych zórz,
Krowy, konie, kury, gęsi,
Dla swobody znoście trud.

Trzodo Anglii i Irlandii
I zwierzęta wszystkich ras,
Posłuchajcie dobrych wieści:
Złota przyszłość czeka nas.

G. Orwell, *Folwark zwierzęcy*,
przetł. S. Żuchowski, Warszawa 2026

Jesteście radą zwierząt. Zauważyliście, że ktoś zmienił prawa zapisane na ścianie obory. Musicie zdecydować, jak postąpić.

Siedem przykazań – wersja zmieniona

1. Wszystko, co chodzi na dwóch nogach, jest wrogiem.
☞ *Cztery nogi dobrze, dwie nogi lepiej.*
2. Wszystko, co chodzi na czterech nogach lub ma skrzydła, jest przyjacielem.
3. Żadne zwierzę nie będzie nosić ubrania.
4. Żadne zwierzę nie będzie spać w łóżku.
☞ *Żadne zwierzę nie będzie spać w łóżku z prześcieradłami.*
5. Żadne zwierzę nie będzie pić alkoholu.
☞ *Żadne zwierzę nie będzie pić alkoholu bez umiaru.*
6. Żadne zwierzę nie zabije innego zwierzęcia.
☞ *Żadne zwierzę nie zabije innego zwierzęcia bez powodu.*
7. Wszystkie zwierzęta są równe.
☞ *Wszystkie zwierzęta są równe, ale niektóre są równiejsze od innych.*

Na podstawie: B. Kulka, *Między Scyllą a Charybdą – George'a Orwella „Folwark zwierzęcy”*, dz. cyt.

Przeanalizujcie sytuację, przyjmując perspektywę przypisaną do wylosowanego koloru kapelusza.

Grupa 1. Biały kapelusz – fakty

- ☞ Kto pamięta pierwotne brzmienie praw?
- ☞ W jaki sposób można sprawdzić, jak wcześniej brzmiały?
- ☞ Jakie dowody można zdobyć?

Grupa 2. Czerwony kapelusz – emocje

- ☞ Co czują zwierzęta, gdy podejrzewają, że ktoś zmienił ich prawa?
- ☞ Czy czują się bezpiecznie?
- ☞ Jakie emocje wywołuje w nich myśl o Napoleonie?

Grupa 3. Czarny kapelusz – zagrożenia

- ☞ Jakie konsekwencje może mieć zmiana praw?
- ☞ Czy nowe zasady pogarszają sytuację zwierząt?
- ☞ Czy warto dociekać prawdy, mimo możliwych zagrożeń?

Grupa 4. Żółty kapelusz – korzyści

- ☞ Co zwierzęta mogą zyskać, jeśli sprawdzą fakty?
- ☞ Dlaczego warto poznać prawdę?
- ☞ Jakie korzyści może przynieść wspólne działanie?

Grupa 5. Zielony kapelusz – pomysły

Zaproponujcie możliwe rozwiązania problemu.

Możecie rozważyć np.:

- ☞ powołanie niezależnej komisji do ustalenia faktów;
- ☞ poproszenie Napoleona o wyjaśnienia;
- ☞ odnalezienie zwierząt pamiętających pierwotne prawa;
- ☞ nauczanie zwierząt samodzielnego czytania i pisania.

Grupa 6. Niebieski kapelusz – decyzja

- ☞ Uporządkujcie najważniejsze argumenty.
- ☞ Zastanówcie się, jakie kroki powinny podjąć zwierzęta.
- ☞ Podejmijcie decyzję: czy zwierzęta powinny działać, nawet jeśli nie mają jeszcze pewności, że prawa zostały zmienione? Uzasadnijcie swoją odpowiedź.

Do podanych postaci historycznych i instytucji przyporządkuj właściwych bohaterów. Podaj jeden argument uzasadniający słuszność odpowiedzi.

Włodzimierz Lenin był przywódcą bolszewików i jednym z najważniejszych przywódców rewolucji rosyjskiej w 1917 roku. Po rewolucji został przywódcą Rosji Radzieckiej i wprowadził system władzy oparty na partii komunistycznej. Był twórcą ideologii zwanej **leninizmem**, rozwijającej idee marksizmu. Za jego rządów rozpoczęto budowę państwa komunistycznego oraz stosowano terror wobec przeciwników politycznych. Lenin zmarł w **1924 roku**, a po jego śmierci rozpoczęła się walka o władzę, w której zwyciężył Stalin.

W filmie odpowiednikiem Lenina jest postać:

Uzasadnij swoją odpowiedź:

.....

.....

.....

.....

.....

Józef Stalin przejął władzę w ZSRR po śmierci Lenina i rządził państwem jako dyktator. Prowadził politykę kolektywizacji rolnictwa i szybkiej industrializacji kraju. Za jego rządów doszło do masowych represji, egzekucji i deportacji przeciwników oraz osób uznanych za wrogów państwa (w tym Lwa Trockiego, jego przeciwnika). Wielu ludzi trafiło do łagrów, czyli obozów pracy przymusowej. Stalin kierował ZSRR aż do swojej śmierci w 1953 roku.

W filmie odpowiednikiem Stalina jest postać:

Uzasadnij swoją odpowiedź:

.....

.....

.....

.....

.....

Lew Trocki był jednym z najważniejszych przywódców rewolucji bolszewickiej w Rosji. Po rewolucji został jednym z organizatorów i dowódców **Armii Czerwonej**. Po śmierci Lenina rywalizował ze Stalinem o przywództwo w ZSRR. Stalin pokonał Trockiego politycznie, a Trocki został **wydalony z ZSRR w 1929 roku**. W **1940 roku** został zamordowany w Meksyku przez agenta działającego na rozkaz Stalina.

W filmie odpowiednikiem Trockiego jest postać:

Uzasadnij swoją odpowiedź:

.....

.....

NKWD było radzieckim organem bezpieczeństwa, który zajmował się między innymi policją polityczną i represjami. Organizacja działała w okresie największego terroru stalinowskiego. NKWD **przeprowadzało aresztowania, przesłuchania, deportacje i egzekucje** osób uznanych za wrogów państwa. Podlegały mu również obozy pracy przymusowej, czyli **łagry**. NKWD odegrało ogromną rolę w utrzymywaniu władzy Stalina i zastraszaniu społeczeństwa.

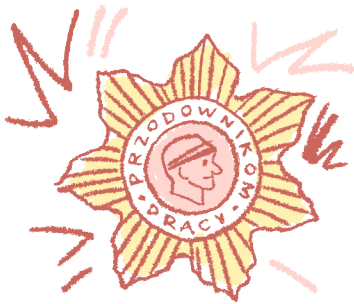
W filmie odpowiednikiem NKWD jest postać:

Uzasadnij swoją odpowiedź:

.....

.....

.....

Przodownik pracy był osobą, która osiągała wyjątkowo wysokie wyniki w pracy i miała być wzorem dla innych robotników. Idea ta była szczególnie rozwijana w państwach komunistycznych, w tym w ZSRR i powojennej Polsce. Przodownicy mieli zachęcać innych pracowników do zwiększania wydajności. Ich osiągnięcia były często wykorzystywane przez propagandę komunistyczną.

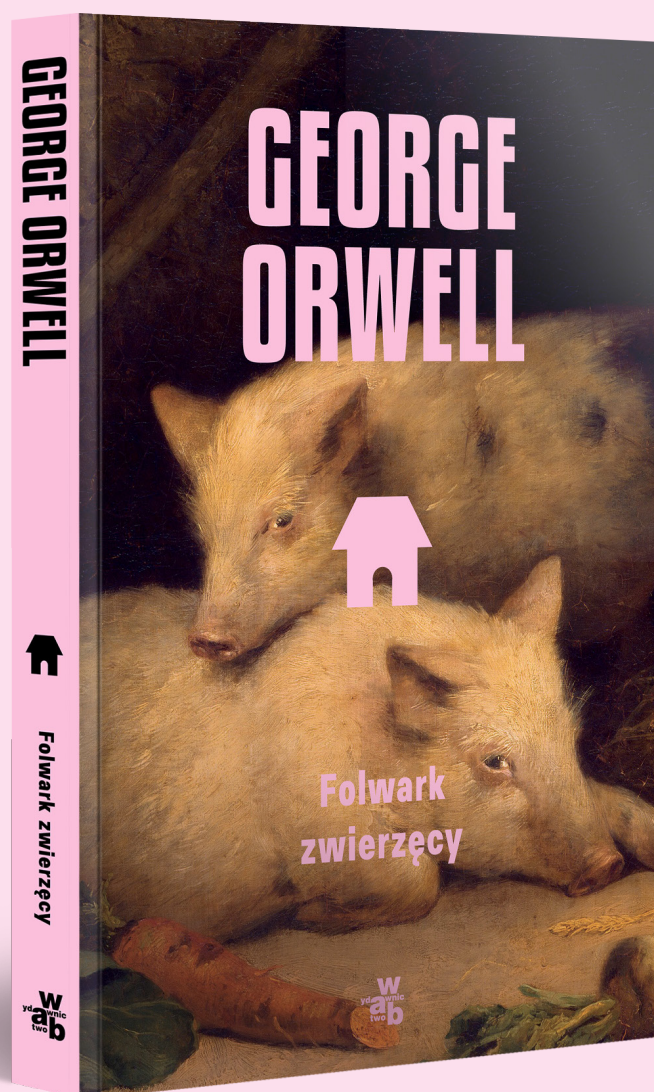
W filmie odpowiednikiem Przodownika pracy jest postać:

Uzasadnij swoją odpowiedź:

.....

.....

.....

„Folwark zwierzęcy”

George’a Orwella w tłumaczeniu Szymona Żuchowskiego to ponadczasowa i błyskotliwa satyra na deprawujący wpływ władzy. Książka dostępna jest w nowej serii KANON W.A.B.

Pan Jones z Folwarku Dworskiego jest tak leniwy i zapijaczony, że któregoś dnia zapomina nakarmić zwierzęta gospodarskie. Doprowadza to do buntu pod wodzą świni Napoleona i Chrumaka oraz do przejęcia posiadłości przez zwierzęta. Te ślubują położyć kres panującym tam potwornym nierównościom i od tej pory gospodarstwo pod zmienioną nazwą Folwark Zwierzęcy służyć ma wszystkim czworonożom.

W miarę upływu czasu ideały rewolucji tracą na znaczeniu, a wreszcie odchodzą w niepamięć - folwark przeradza się w coś nieoczekiwanego.

KANON W.A.B. to seria klasyki literatury, w której znajdziemy nieustannie odkrywane polskie i światowe dzieła, wciąż rezonujące z wyzwaniami współczesnego świata, przemawiające do emocji czytelnika, a jednocześnie stanowiące łącznik z przeszłością i naszym dziedzictwem. Seria obejmuje zarówno uznane tłumaczenia, jak i nowe przekłady.

Materiał przygotowany dla:

ANGEL

Opracowanie:
Zespół Edukacji Ferment Kolektiv
Film w Szkole

Materiały przygotowali:
Agata Szulc-Woźniak
Joanna Popławska

Korekta i redakcja:
Agata Szulc-Woźniak

Projekt Graficzny:
Marta Muszyńska | Iza Dudzik

